

HİNDİSTAN TARİHİNDE TÜRKMEN HANLIKLARI

Tarihçiler, Hindistan topraklarına Türk boylarının yerleşmelerini X. asrın başları olarak gösteriyorlar. Bu yerleşmeler aslında Gazneliler devrinde daha çok yaygınlaşmış ve Moğol imparatorluğunun dağılmasına kadar devam etmiştir.

Hindistan topraklarına gelip burada kendilerinin sultanlığını, küçük hanlıklarını kuran Türk boylarından birisi Halaçlar' dır. Halaç boyu hakkında henüz çözülmemiş, açığa çıkarılmamış ve tartışılmamış meseleler pek çoktur. Bu boy hakkında tarihçiler arasında çeşitli fikirler öne sürülüyor. Bunlardan bir kısmı Halaçlar'ı Afganlara bağlasa da, bir kısmı onları Moğolların neslinden kabul ediyor. Ancak her ne olursa olsun, Halaçların Oğuz boylarından olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir.

Halaçların "Türki tayfa" (Türk boyu) olduklarını ve Türkmenistan topraklarından gittiklerini kabul eden kaynak ve malumatlar da az değildir. Bu Türk boyu ile tarihte çeşitli adlar altında karşılaşılıyor. Bazı tarihçiler onları " Hilci " veya "Hilic" şeklinde adlandırırken, bazıları ise "Halci" veya "Halci" şeklinde gösteriyor. Bunun fonetik bir yanlışlık olması mümkündür. (Yani Türk, Arap, Fars, Avrupa dillerinde bazı fonolojik belirsizlikler nedeniyle) değişmeler olması ihtimali vardır.

Halaçların çok eski devirlerden beri Türkmenistan topraklarında yaşadıkları ve sonradan Afganistan'a geçtikleri hakkında tarihi malumatlar vardır. Öncelikle Halaçların Oğuzların /Türkmenlerin bir boyu olduğunu ispatlayan kaynaklara başvuralım:

1. Tarihi ve lingustik (dilbilim) sebeplere göre, önceki " Halaç " boyunun adı, şimdiki "Galci" boyuna dönüşmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Şimdiki Afganistan'da bu adı taşıyan bir boy vardır. (HABİBİ, 1975:69)

2. İngiliz bilim adamı K. E. Bosvort'un "Halaçlar" hakkındaki fikirleri de yukarıda ileri sürdüğümüz düşüncelerimizi tasdik ediyor. Bu alim, İslam tarihine ait önemli araştırmaların yazarıdır. " El Harezmi, Merkezi Asya'nın Halk ları Hakkında " adlı çalışmasında şu malumatları vermektedir: Halaçlar ve Kancinalar, Türk tayfalarındandır. Bunlar, Eftalitlerin neslinden olup çok önceleri Afganistan'ın doğusuna, Bust ve Kabil'in arasındaki topraklara göçmüşler ve

Azat NAZAROV
Türkmenistan/Dünya Türkmenleri Araş. Enstitüsü

Türkmen Türkçesinden Aktaran:
Yusuf AKGÜL

Oaralarda hayvancılıkla geçinmişlerdir. (BOSVORT, 1963:85)

3. Buna benzer görüş de , yazarı belirsiz olan " Hudud ül Alem " adlı kitapta yer almaktadır. Bu eserde, " Halaçların " Oğuzların bir boyu olup, Kartukların sınırlarından Zabulistan'a (Şimdiki Afganistan) çok önceleri geçtikleri hakkında malumatlar bulunmaktadır. Sıcak iklim onların dış görünüşlerini değiştirmemiştir. Eserde ayrıca dillerinin de köklü değişikliklere uğradığı belirtilmektedir. (MAYNORSKIY, 1970 :348)

Bu görüş, Türkmen alimi Sultaşa Ataniyazov'un " Şecere " adlı eserinde savunulmaktadır. Bu kaynakta, Halaçların kadim Oğuzların bir kolu olduğu ve Kaşgarlı Mahmut'un belirttiği " 24 Türkmen boyu" nun en sonunda onlara de yer verildiği kaydedilmektedir. (ATANİYAZOV, 1992:216 217)

Genellikle çok sayıda tarihçinin görüşü, Halaçların esasında Türk asıllı olup, Afganistan'a göç ettikten sonra " Afganlaştıkları ", yani Afganların karakter ve özelliklerini aldıkları şeklindedir. Bu da onları, Türki tayfalardan (Türk toplulukları) biraz farklılaştırıyor. (HEYG; SİNH, 1978:5354)

Halaçların Hindistan'a gidişleri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşlerin esasları şunlardır:

1 1157 yılında Sultan Sancar'ın ölümü, Oğuz Halaç Karluk serdarlarının topluluklar halinde talana yönelik seferler düzenlemelerine yol açmıştır. Onların bu birlikteliği, Selçuklulardan çok daha zayıf ve kısa süreli olmuştur. Oğuzların ve Halaçların büyük bir bölümü, Halaç serdarı Bahtiyar' ın önderliğinde güneye doğru hareket ederek Gazne'yi ele geçirip, sonra da sonu gelmez feodal savaşlar için Kuzey Hindistan'a çekilirler. Kuzey Hindistan'da özellikle kendisini gösteren Halaç Muhammet (Bahtiyar' in oğlu), Bihar ve Bengal'in hükümdarı bil olmuştur. (TSSR'İN TARİHİ, S: 303 304)

2 Hindistanlı şahlar, Gakharlar'ın korkusun dan uzak durmak için Afganlar ile bir anlaşma yapmışlar ve onlara Halaçlar ile birlikte Lamghan adlı şehirdeki bazı obalarda yaşama izni vermiş lerdir. Onlar da buna karşılık sırası geldikçe sınırları koruma konusunda söz vermişlerdir. (FERİŞDE, 1989:5)

3 Hindistan'daki Halaç topluluğu, Cengiz Han'ın güveysi Kılıç'a, Kılıç'ın kökeni ise efsa nevi Türk başbuğu Afrasiyab'a dayanmaktadır Kılıç karısı ile sürekli geçimsiz bir hayat sürmüş, fakat Cengiz'in kudreti yüzünden çekinip ayrılamamıştır. Neticede uygun bir fırsat yakalıyor. Cengiz Han Harzemşah'ı takip edip Hindistan yakınlarına geliyorsa da, onu yakalayamayıp geri çekiliyor. Kılıç, Gur ve Gürcistan'ın dağlık yerlerini çok iyi bilmektedir. Kendi tayfasından üç bin aile ile orada kalıyor. Bunların yarısı Gur'a, yarısı ise Hindistan'a dönüyor. (AHMAT, SİNH 1978:53)

4 Celalettin ile ünlü komutanlardan birisi olan Halaç serdarı Aybek'in arası açılıyor. Buna çok içlenen Aybek, Halaç topluluğunun hemen hemen hepsini peşine takarak, Celalettin'den ayrılıp bereketli Hint ırmağına varıp orasını yurt ediniyor. Halaçlar burada ikiye bölünüyorlar. Bu büyük ırmağı geçmeye razı olanlar, Aybek'in peşine düşerek Kuzey Hindistan'ın büyük bir bölümünü ele geçirip kendilerine " Deli " yi baş şehir yapıyorlar. Ve burada Halaçlar Devleti'ni kuruyorlar. Genellikle onlara mensup 5 hanedan lık, Kuzey Hindistan'ın çeşitli yerlerinde 300 yıl civarında aralıksız hakimiyet sürmüştür. (GULLAYEV, 1993)

Yukarıda ileri sürülen görüşlerin 4'ü de doğru olarak kabul edilmekte ve tarihi malumat olarak onaylanmaktadır. Görüşlerin birincisi, Halaçların Gur sultanının ordusuyla Hindistan'a gidişlerini açıkça göstermektedir. Söz konusu bu Halaçların önderi Muhammet Bahtiyar' ın oğlu olan Muhammet'in Gur'ların ünlü komutanlarından birisi olduğu, tarih ilmi tarafından kabul ediliyor.

Görüşlerin ikincisi, bir zamanlar Afganistan'da birkaç yıl yurt tutan Halaçların, Hintliler tarafından Afganlılarla birlikte şimdiki Pakistan topraklarına göçmelerine izin verildiğini göstermektedir. Bu göçüp gelenler, Hindistan'daki " İlk Halaçlar " olmalıdırlar. Bunlar, daha sonra, Sebük Tegin ve Gazneli Mahmut tarafından orduya katılmışlardır. (UTBİ, 1882: 23)

İleri sürülen üçüncü görüş de, belli bir derecede tarihçileri kabul etmeye sevk ediyor. Bu görüşte Halaçların Hindistan'a varışları geç gösteriliyorsa da onları " Son Halaçların " temsilcileri olarak saymak mümkündür. Hint alimi Meyer Sinh, Malva Halaç Sultanlığını Kılıç' in kurması-

nın mümkün olduğunu kaydetmektedir.(SİNH, 1978:89)

Bütün Halaçların bir devirde Hindistan'a vardıklarını kabul etmek doğru olmaz. Hatta onların Hindistan'da kurduğu hükümdarlıkların temsilcilerinin de aynı Halaçlar /bir seferde gelen Halaçlar/ olduğunu söylemek gerçeğe aykırı düşmek demektir.

Onların kurdukları ilk hükümdarlık, Bengal ve Bihar'da Bahtiyar'ın oğlu Muhammet tarafından tesis edilmiştir. O, 1193 yılında Bihar'ı, 1201 ve 1202 yıllarında Bengal'ı ele geçiriyor. Halaçlar bu vilayetlerde ta 1258 yılına kadar yarı bağımsız şekilde hakimiyet sürüyorlar. Sonra da onların yerlerine Adibek'in beyleri geçiyor.

İkinci büyük Halaç Hanedanlığı, merkezi Hindistan'da 1290 1320 tarihleri arasında Türk Hint (Türk Delhi) Sultanlığını yönetmiştir. Bunların 4 serdari padişahlık etmiştir. Bu padişahlar Celalettin, Alaattin, Ömür ve Mübarek adlı beylerdir. Toplam 30 yılı aşkın hakimiyet sürmüşlerdir.

Üçüncü Halaç Hanlığı daha sonraları 1401 yılında, Halaçlı Mahmut'un önderliğinde Malva'da kuruluyor. Malva Halaçlarının hanlığı 1530 yılına kadar varlığını korumasını bilmiştir. Onlar ünlü serdarları Mahmut Şah, Gıyas, Mahmut Şah, Gıyas oğlu Nasır Şah, Nasır oğlu Mahmut adlı Halaç beyleridir.

Hindistan tarihindeki bir başka küçük hanlığı belirlemek gerekiyor. Bu da Galkonda Hanlığıdır. Galkonda Hanlığının temelleri, 1512 yılında Karakoyunlu Türkmenlerinin Baharlı boyunun serdari Sultankulu (Sultangulu) tarafından atılmıştır. Sultankulu'nun Dekkan toprağına gelişi hakkında şunları söyleyebiliriz: Bilindiği gibi Karakoyunlu Devleti hakimiyetini 1380 yılından başlayıp 1469 yılına kadar İran'da, Azerbaycan'da ve Irak'da sürdürmüştür. Onların ilk serdari Kara

Muhammet' tir. Bu devletin hanları ta ki Timur ölünceye kadar Mısır'da oturmuşlardır. Sonra 1405 yılında Mısır'dan ata vatanlarına geldiler. Burada onların " din " düşmanı olan Akkoyunlu hükümdarı Hasan Beğ, düşmanca siyasetini devam ettiriyordu. O, Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah' ı öldürtmüştür. Bundan soma Karakoyunluların son serdarları olan Övezkulu ve Annakulu, Sultankulu'nu (Annakulu ile birlikte) at ticareti yapma bahanesiyle Hindistan'a yolluyor. Sultankulu, Övezkulu'nun oğludur.

Malumatlara göre onlar Hindistan'a (Önce Kuzey Hindistan'a, sonra da Dekkan'a olmak üzere) iki defa gitmişlerdir. İkinci gidişlerinde Annakulu, Sultankulu'nu, Brahmanı sultanı Mahmut Şah' ın sarayına koyarak dönmüştür. Çünkü her ikisi de burasının korunmaya uygun olduğunu görmüşlerdir. Bundan soma Sultankulu, Mahmut Şah' in köşkünde hizmet edip, o öldükten soma da 1512 yılında padişahlığa geçmiştir.

Karakoyunlu Türkmeni Sultankulu'nun 7 nesli Dekkan ülkesinde hükümdarlık ediyor. Bu ülkenin idaresi Karakoyunlu Türkmenleri tarafından yürütülmüş olsa da, devlet görevlerinde başka halkların beylerine de yer veriliyor. İçinde buldukları devir, onları dini yönden kendilerine yakın devlet, sultanlık ve hanlıklar ile karşılıklı ilişkiler kurmaya mecbur etmiştir.

Karakoyunlu hükümdarlarının en tanınmış vekilleri Sultankulu, Cemşit, İbrahim, Muhammetkulu, Muhammet ve Abdullah'tır. Bunların ilklerinden olan Sultankulu ve Cemşit, "şahlık titulu " na (şahlar tarihine) girmemiş kabul ediliyorlar. Diğerleri ise, gerçek şahlar hükmünde Hindistan tarihinde yer almaktadırlar ve bugün de okullarda okutulup öğretilmektedirler.

KAYNAKLAR

- ATANIYZOV, S.
1992 Şecere, Aşgabat.
- MAYNORSKIY, V.
1970 **Hududül Alem**, London
- BOSVORT, K.
E. 1962 **AlHarezmi Merkezi Aziyanın Halkları Hakkında**, Edinburg.
- SİNH, Miyera HEYG,
V.
1978 **Hindistan'ın Orta Asya Tarihi**,
New Delhi
- GULLAYEV, Nazar
1993 **DTHIK'ın Tezislere**
TSSR'ın Tarihi, Aşgabat
- HABİBİ, Abul Han
1975 **Emir Hırov Dehlevinin Ömri, Durmuşu ve Dörediciliği**, New Delhi.
- UTBİ, Ebu Nasr
Tarcumai Tarihi Yammı London